

Nous descobriments en el municipi de Celrà (el Gironès)

Narcís M. AMICH i RAURICH (*)

ABSTRACT

In and around the municipal district of Celrà (el Gironès), there have been new archaeological discoveries from the Iberian era, consisting principally in the finding of remains of various indigenous dwellings from the third and second century B.C.

There are also remains from the Roman period of two villas from the time of the Lower-Republic and two parts of a road, also possibly Roman, as well as in the old part of the village remains of an old Roman building and necropolis. These latter two findings have only been discovered due to documents unedited until now and seem to confirm that this North-Eastern area of Catalonia, only a few kilometres from the town of Gerunda, was in fact peopled from a very early time.

Key words: Iberian-Roman settlement, Roman paving, necropolis, ancient roadways, Celrà, Girona.

1. INTRODUCCIÓ

Fa poc temps, en un anterior treball nostre ja havíem reunit i aplegat totes aquelles notícies que feien referència a descobertes arqueològiques, d'època ibèrica i romana, que s'havien efectuat en els darrers anys, així com també presentàvem tres nous jaciments d'època ibèrica i romana inèdits fins aleshores: el de la muntanya de les Alzinetes, el de can Planas i, finalment, el més important dels tres, can Espolla (o can Bidó), on havien aparegut les restes del que semblava ser una important vil·la romana ⁽¹⁾.

Totes les noves troballes que presentem tenen com a marc el municipi de Celrà (el Gironès), que es troba situat a poca distància de la ciutat de Girona, en un lloc estratègic, a la sortida del congost del riu Ter i prop dels camins naturals que, procedents de la ciutat gironina, travessen les primeres estribacions de la serra de les Gavarres, en un lloc on hi ha una gran abundància d'aigua, on es combinen els llocs aptes per a les tasques agrícoles amb les àmplies zones boscoses i escarpades, que han fet d'aquest indret un lloc òptim per al poblament humà ja des dels temps més antics (fig.1).

Així, en els darrers mesos, i fruit d'una important prospecció arqueològica i toponímica, i gràcies a una

(*) Col·laborador del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

(1) AMICH N. M. (1989) Descobertes arqueològiques en el municipi de Celrà (Gironès), *Cypsela*, VII, Girona, pp.131-135, on a més es recollia tota la informació anterior referida a les troballes realitzades en anys anteriors corresponents a època ibèrica i romana.

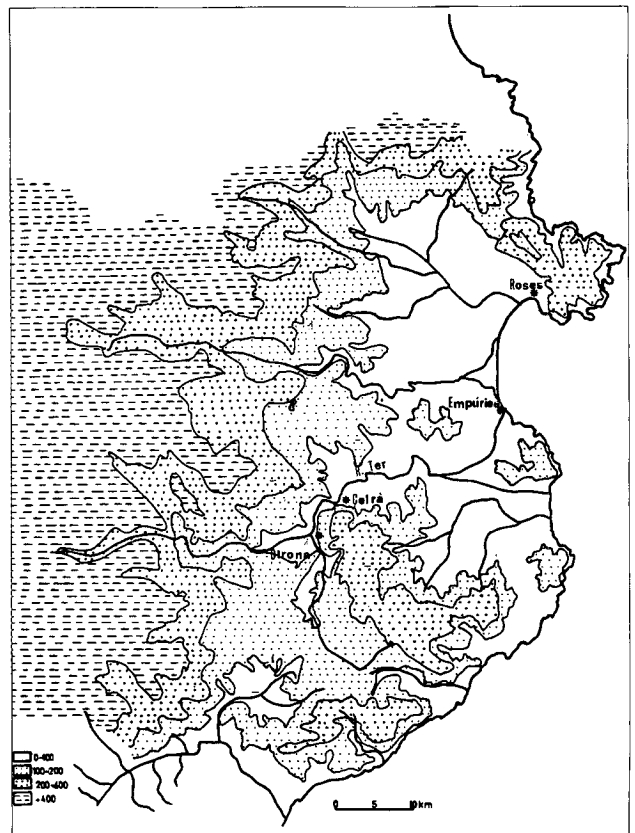

Fig. 1.- Mapa de situació general del municipi de Celrà dins el context del NE de Catalunya.

important recopilació de testimonis orals de gent del poble de Celrà i també recollint i redescobrint notícies avui inèdites⁽²⁾, hem aconseguit identificar un important nombre de nous jaciments, bàsicament indígenes o ibèrics, si bé en alguns casos, tal com veurem més endavant, alguns semblen tenir una perduració en època romana. L'estudi i anàlisi d'aquestes noves estacions arqueològiques ens permetran en el futur de poder realitzar un complet i exhaustiu mapa del poblament antic d'aquesta zona, poblament que nosaltres intuïm que va ser molt important.

Aquestes prospeccions que hem realitzat són sols a nivell superficial, amb les limitacions que això comporta, encara que, malgrat tot, els materials recuperats ens permeten de fer-nos una idea aproximada de la tipologia i cronologia dels diferents jaciments.

En total, presentem nou jaciments inèdits fins avui (fig. 2), l'estudi dels quals dividirem en dos grans grups:

- troballes en el nucli antic del poble: paviment romà situat davant la porta de l'església i tombes del carrer de Maria Cristina

- jaciments localitzats fora de l'àmbit del nucli urbà: camí d'Orriols, horta de l'Alemany, castell de mas Serra,

riera de Palagret, castell de Mabarrera, can Clé de Masvalls i camp de can Quintana.

És important de destacar que per primer cop s'hi inclouen descobertes arqueològiques efectuades en l'àmbit del nucli urbà del poble, un fet que fa pensar en la gran antiguitat que ha de tenir el poblament de l'indret on més tard hi apareixerà el poble de Celrà.

Completant aquesta sèrie de jaciments descoberts en els darrers mesos, presentem unes altres troballes també molt importants, com són la identificació de dos trams de camí empedrat, molt versemblantment romans, que poden servir, a partir d'ara, per a completar en un futur la xarxa viària d'època romana d'aquesta zona del nord-est de Catalunya. Un d'aquests dos trams s'ha localitzat a la zona de Masvalls, mentre que el segon es troba situat prop de la masia de can Quintana. De fet, ja fa temps que s'havia parlat que per aquest municipi hi transcorria l'anomenat "camí d'Empúries", que com sabem unia les diferents vil·les rurals que hi havia situades entre la ciutat emporitana i la ciutat gironina, si bé el seu exacte traçat sobre el terreny no s'havia establert amb precisió⁽³⁾. Afirmar si les restes d'aquests camins empedrats que hem identificat corresponen amb seguretat al traçat d'aquest "camí d'Empúries" és un extrem que, ara per ara, no hem pogut encara comprovar, a causa dels múltiples canvis que ha sofert el municipi quant a construcció de nous camins, i que ha comportat un gran canvi en el paisatge. En un futur no gaire llunyà, però, un acurat treball toponímic complementat amb l'ajut de la fotografia aèria ens aportarà, de segur, alguna llum en aquesta qüestió.

2. NUCLI URBÀ ANTIC (fig. 2 i 3)

Durant la tardor dels anys 1974 i 1975, i en el transcurs de les obres de condicionament de les conduccions d'aigua que es realitzaven en l'actual plaça de l'Església i en el carrer adjacent de Maria Cristina, sortiren a la llum interessants vestigis arqueològics antics, molt possiblement d'època romana. De fet, eren els primers que es descobrien en l'àmbit del nucli urbà del poble⁽⁴⁾.

Aquest descobriments van ser realitzats en un primer moment per Alberto García, un veí del poble, el qual, seguidament en va donar notícia a l'STIA de Girona, que en successives visites es va desplaçar a l'indret a fi de poder avaluar-ne la seva real importància. En efecte, en el fons

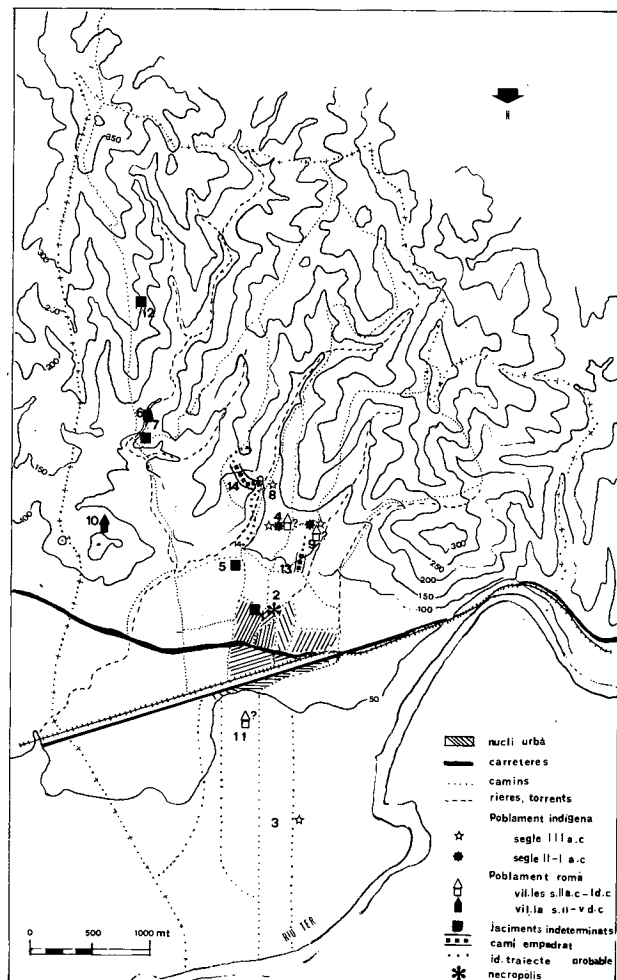

Fig. 2.- Mapa del municipi de Celrà amb la senyalització dels jaciments esmentats en el text: 1) Paviment enfront el temple parroquial. 2) Tombes del carrer M.ª Cristina. 3) Camí d'Orriols. 4) Horta de l'Alemany. 5) Castell de mas Serra. 6) Riera de Palagret. 7) Castell de Mabarrera. 8) Can Clé. 9) Camp de can Quintana. 10) Can Espolla. 11) Can Planas. 12) Muntanya de les Alzinetes. 13) Camí de can Quintana. 14) Camí de Masvalls.

⁽²⁾ Aprofitem aquestes ratlles per agrair la inestimable col.laboració de totes aquelles persones que ens han prestat el seu ajut per a la realització d'aquest treball: a J.M. Nolla pels seus útils consells i suggeriments; a Aurora Martín i Mercè Ferrer del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona; i finalment, al Srs. J.M. Reixach, Alberto García i Salvador Vidal, tots ells veïns de Celrà, per les seves valuoses aportacions.

⁽³⁾ Sobre aquest "camí d'Empúries" i el seu recorregut, podeu consultar bàsicament, CASAS J. & SANTMARTÍ E. (1980) El "camí d'Empúries". Aproximació a la xarxa viària del Baix Empordà, *Informació Arqueològica*, 33-34, Barcelona, pp.59-63; CASAS J. (1981) La xarxa viària romana a les comarques de Girona. Assaig metodològic, *Estudi General*, I, Girona, pp.63-68; també NOLLA J.M. & CASAS J. (1984) *Carta Arqueològica de les Comarques de Girona*, Girona, pp.63-64.

⁽⁴⁾ Hem d'agrair les informacions que sobre aquestes troballes ens ha proporcionat Mercè Ferrer del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, així com pels croquis i les fotografies —material inèdit fins avui— que ella mateixa generosament ens ha facilitat, material sense el qual hauria estat pràcticament impossible de reconstruir aquests descobriments.

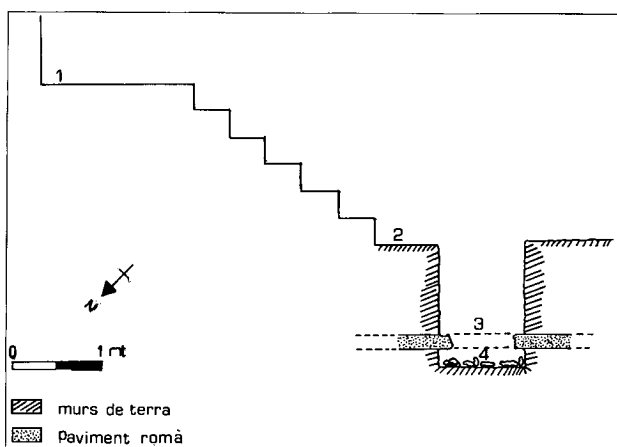

Fig. 6.- Perfil del paviment romà trobat davant l'església de Celrà (segons un croquis de M.Ferrer). 1) Escala d'accés al temple. 2) Nivell de carrer. 3) Paviment romà. 4) Fragments del paviment i d'una possible construcció situats en el fons de la rasa.

davant les restes del que antigament, en època romana o tardo-romana, hauria estat una important construcció. Hipotèticament, i esperant futurs sondeigs, els únics que per altra banda ens podran aclarir algun dia quelcom amb una relativa certesa, podem especular de moment amb la possibilitat que podria tractarse de les restes d'una vil·la rural d'època romana o potser, fins i tot, d'un possible lloc de culte cristià d'època tardo-romana o visigòtica, origen de l'antic temple parroquial de Sant Feliu de Celrà, documentat ja a l'inici del segle XI. De fet, a les nostres comarques del nord-est de Catalunya, es coneixen diferents casos en què un temple parroquial és construït tot aprofitant construccions més antigues, sovint romanes.

En favor de la segona d'aquestes hipòtesis que plantegem, la que suposaria que les restes del paviment podrien correspondre als fonaments d'un antic edifici religiós, caldria tenir molt en compte la mateixa dedicació del temple a l'advocació de sant Feliu, sant que com és sabut va morir martiritzat a la ciutat de *Gerunda* a inicis del segle IV, durant la persecució de Diocleciana⁽⁶⁾, i que ben aviat va gaudir d'un culte molt important, com ho demostren les diverses basíliques bastides en memòria seva durant els segles V-VII en diferents indrets d'Hispania i de la Gàl·lia⁽⁷⁾.

Si en aquests indrets el culte al màrtir gironí en època tardo-romana i visigòtica és relativament ben conegut, a les nostres comarques del nord-est de Catalunya, en canvi, ens és del tot desconegut, exceptuant el cas de la ciutat de *Gerunda* on sabem que fou molt important en època visigòtica, sobretot durant el segle VII. Un indici en aquest sentit, que ens pogués ajudar a reconstruir aquest culte, podria venir donat per l'estudi i anàlisi dels diferents temples que encara avui tenen a Sant Feliu de Girona com a titular -com és el cas de Celrà- la majoria documentats ja en els textos medievals més antics⁽⁸⁾, en tant que resta oberta la possibilitat que diversos d'ells puguin tenir un origen molt antic, potser d'època visigòtica, moment de màxim esplendor d'aquest culte juntament amb el d'altres sants de l'època, abans que, després de la invasió musulmana, la dominació carolíngia vehiculés l'entrada de noves advocacions, principalment la de santa Maria, però també d'altres com les de sant Aniol, Sadurní, Brici, Martí, Quintí, Eudald o Guerau.

De moment aquestes afirmacions són sols una simple hipòtesi de treball, però que creiem que cal tenir presents

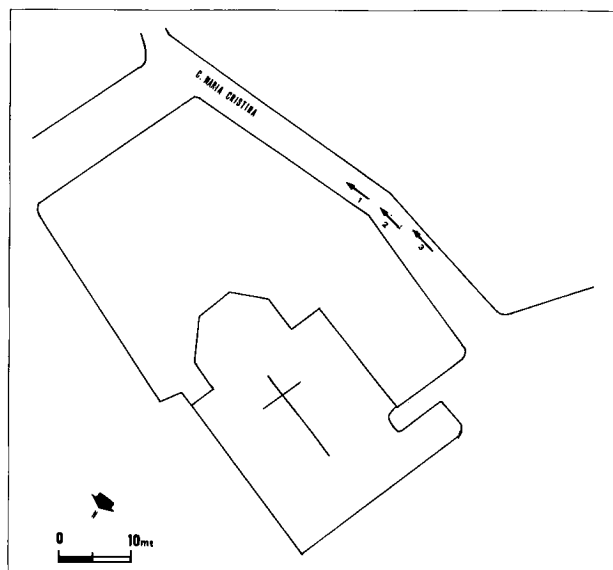

Fig. 7.- Situació de les tombes trobades en el carrer de Mª Cristina. 1) Tomba núm. 1. 2) Tomba núm. 2. 3) Tomba núm. 3.

com a una possible explicació per a l'existència de les estructures antigues soterrades sota l'església parroquial de Sant Feliu de Celrà.

2.2. Tombes del carrer de Maria Cristina

El dia 13 de setembre de l'any 1975, un altre equip d'arqueòlegs del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques⁽⁹⁾ es va desplaçar al poble de Celrà, a fi d'analitzar uns descobriments arqueològics que havien aparegut en el carrer Maria Cristina.

Aquest carrer, situat molt a prop del temple parroquial, es caracteritza per la seva gran estretor, amb una amplada màxima en el seu tram inicial d'uns 2,5 metres. Segueix una orientació de levant a ponent (fig.3).

A la rasa que s'havia practicat, que tenia una amplada màxima d'1,25 metres i una profunditat d'uns 90 cm, i just en el lloc on el carrer es fa més estret, es varen descobrir les restes de tres sepultures fetes amb lloses de pedra, situades sobre la mateixa roca natural (fig.7 i 8).

⁽⁶⁾ La certesa del seu martiri a la ciutat de *Gerunda* durant la persecució de Diocleciana, a l'inici del segle IV, ens bé donada pel testimoni del poeta hispano-romà Prudenci: "La petita Girona, rica en membres sants, exhibirà la glòria de Feliu" (*Peristephanon* IV, 29-30).

⁽⁷⁾ Així, alguns anys després del seu martiri, a final del segle V, sabem de l'existència a la ciutat de Narbona d'una basílica dedicada al màrtir gironí. També a Hispania són diversos els testimonis de dedicacions de basíliques a aquest sant en els segles posteriors, concretament durant el segle VII: a la zona del Bierzo (Lleó), a Guadix (Granada), a la zona de Toledo, i també molt possiblement a *Saetabis* (Xàtiva). A la mateixa ciutat de Girona de segur que poc temps després del martiri de Feliu, es degué construir una basílica sobre la tomba del sant, iniciant-se així un important culte a la ciutat, que té el seu màxim esplendor durant els segles VI i VII, a l'època dels bisbes Joan de Biclara i Nonnit, quan, fins i tot, el mateix rei Recared (586-601) va regalar una corona votiva d'or a la tomba del sant.

⁽⁸⁾ Esglésies dedicades a sant Feliu a les nostres comarques són: Beuda, Sant Feliu de Boada, Sant Feliu de Buixalleu, Calabuig, Carbonils (Albanyà), Cartellà, Sant Feliu de Diana (Sant Jordi Desvalls), Celrà, Domeny, Fontcoberta, Sant Feliu de Guàrdia (Vilamacolum), Sant Feliu de Guíxols, Sant Feliu de la Garriga (Viladamat), Llagostera, Lledó, Monars (Oix), Sant Feliu de Pallerols, Parlavà, Sant Feliu de Riu, Rocabruna, Vall del Bac, Vilajuïga i Sant Feliu de Cadins (Cabanes, que més tard prengué a Santa Maria com a titular).

⁽⁹⁾ L'equip del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques estava format per Mercè Ferrer i Narcís Soler.

Fig. 8.- Fotografia general de la rasa realitzada en el carrer de M. Cristina durant les obres realitzades en aquest sector el setembre de l'any 1975 (foto M.Ferrer).

Per desgràcia aquestes sepultures van quedar quasi totalment destruïdes en el moment de realitzar les esmentades obres. Sols una d'elles, la que anomenarem núm. 3 (fig.9), es va poder conservar parcialment intacta, i permetia fer-se una idea, ni que fos aproximada, de quina era la tipologia d'aquests enterraments.

D'aquesta sepultura núm. 3, que a l'igual que les dues restants descansava sobre la roca natural, a una profunditat aproximada d'uns 90 cm, en quedava únicament les restes d'una de les lloses que haurien format part de la coberta i una altra llosa clavada verticalment a terra, que corresponia a les restes d'una de les parets laterals que servien de suport de la coberta i del tancament de la sepultura (fig.10). Malgrat la fragmentació en què es trobava, semblava poder deduir-se que la coberta d'aquest enterrament estava formada per 3 o 4 lloses, coberta que era sostinguda per un mateix nombre de lloses de pedra a cadascun dels laterals. Per la forma en què estaven col·locades aquestes sepultures, semblava que els morts estaven orientats amb el cap mirant cap a llevant i els peus en direcció a ponent.

Malauradament no es pogué recuperar prop d'aquests enterraments cap resta ceràmica, ni de qualsevol altre tipus, que permetés establir una cronologia, ni que fos aproximativa. Cal recordar, però, la urgència amb què es va haver de realitzar aquesta excavació de salvament, que de segur va impedir la realització d'unes investigacions més aprofundides. De totes maneres, la tipologia de les sepultures, amb paral·lels semblants i coneguts en diverses necròpolis tardanes del nostre país, com podrien ser per exemple, les dels encontorns d'Empúries, sembla que ens portarien a una cronologia *grasso modo* de finals d'època tardo-antiga

o de molt a principi del període alt-medieval.

Sense altres elements de judici, i mancats d'una excavació sistemàtica i en extensió d'aquest indret, és difícil de poder establir una relació entre les restes d'aquesta necròpolis i les estructures aparegudes sota el paviment de l'escalinata de l'església parroquial, ambdós indrets separats per molt pocs metres (fig.3). De totes maneres, caldria vigilar en un futur les possibles obres que es realitzessin en aquesta zona, ja que sembla probable la possibilitat de l'aparició de noves restes que podrien permetre explicar millor el poc que ja coneixem.

Aquests són, doncs, els descobriments que es van realitzar en aquest poble de Celrà, en el seu nucli antic, durant els anys 1974 i 1975. La impossibilitat en aquells moments de poder realitzar excavacions més aprofundides ens impedeixen, almenys ara per ara, de poder fer afirmacions més clares i precises sobre aquestes descobertes. Malgrat tot, val la pena destacar un fet important com aquests descobriments semblen confirmar: l'antiguitat del poblament en aquest indret on, amb el pas dels anys, s'hi anirà bastint progressivament el nucli urbà del poble de Celrà, ja des d'època romana, si bé amb uns antecedents anteriors, com semblen demostrar-ho els diferents jaciments indígenes descoberts en els encontorns del poble i dels quals en parlarem a continuació en els següents apartats d'aquest treball.

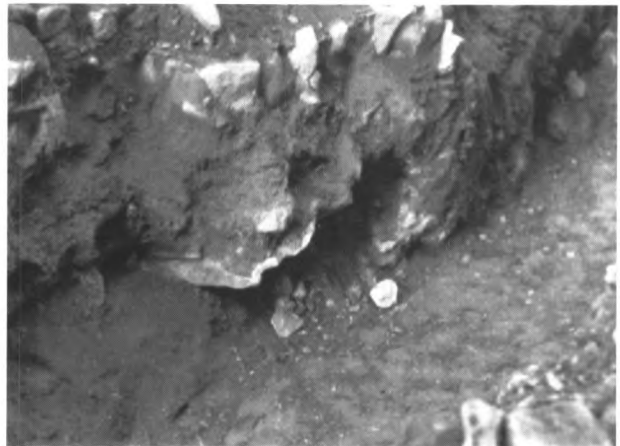

Fig. 9.- Detall de la tomba núm. 3 (foto: M.Ferrer).

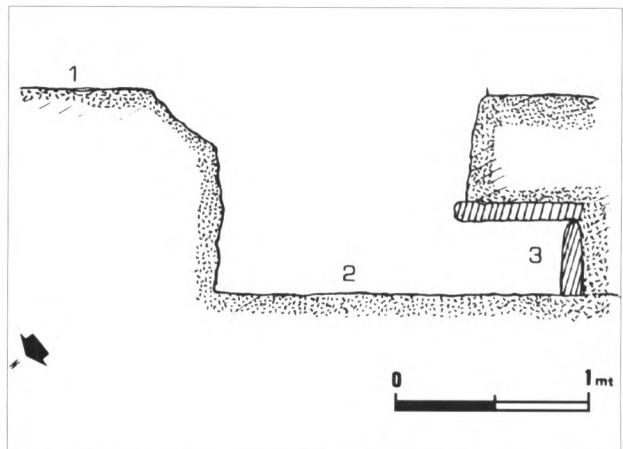

Fig. 10.- Perfil de la tomba núm. 3 del carrer M. Cristina (segons un croquis de M. Ferrer). 1) Nivell del carrer. 2) Fons de la rasa (91 cm). 3) Restes de la sepultura.

3. JACIMENTS SITUATS FORA DEL NUCLI URBÀ (fig. 2)

Després de parlar de les descobertes efectuades anys enrera en el nucli urbà, presentem seguidament la relació i descripció dels diferents jaciments descoberts en altres indrets del terme municipal. Juntament amb la seva localització geogràfica i topogràfica precisa, incloem també la descripció dels materials més característics trobats en superfície, els quals ens han de permetre de poder donar una cronologia aproximada de cadascun d'ells, així com també la seva tipologia i principals característiques.

3.1. Camí d'Orriols (fig.2, 3)

En el pla de Celrà, la gran plana agrícola del municipi des de sempre i que en l'actualitat s'ha convertit en l'emplaçament d'un important polígon industrial, s'hi localitza el camí d'Orriols, un carrer que s'inicia a la part alta del nucli urbà de Celrà i que arriba fins aquest pla després de travessar l'actual carretera de Girona a Palamós.

En el marge esquerre del tram final d'aquest camí, poc abans del punt en què és creuat per la via del tren que enllaça el polígon industrial amb la línia general Portbou-Barcelona, vàrem descobrir durant la tardor de l'any 1989 abundants restes ceràmiques, que ens feren pensar en l'existència en aquest indret d'un assentament de tipus indígena. De fet, però, no era la primera evidència arqueològica que es documentava en aquest pla de Celrà, ja que nosaltres mateixos, temps enrera, ja havíem descobert a uns 500 metres d'aquest indret, a la part de llevant, en el terreny que en l'actualitat ocupen els Vivers Planas, en el camí de l'Areny, indicis de la possible existència durant els segles II a.C-I d.C d'una vil·la romana ⁽¹⁰⁾.

A causa de les continuades tasques agrícoles que s'han realitzat en aquest camí d'Orriols amb el pas dels segles i a l'actual i continuat moviment de terres provocat per la construcció de noves naus industrials, sols poguèrem recollir en superfície un petit conjunt de ceràmiques, totes elles molt fragmentades, entre les quals predominaven l'àmfora ibèrica de boca plana, ceràmica comuna oxidada, ceràmica comuna tipus "sandvitx" i ceràmica comuna reduïda.

3.1.1. Descripció dels materials (fig.11).

- *Àmfora de boca plana* (núm. 1 a 5). Aquestes àmfors, que presenten un tipus d'argila dura (núm. 2 i 3) o ratllable amb un tacte farinós (núm. 1, 4 i 5), són d'un color ataronjat (núm. 1) o beix fosc (núm. 3) en uns casos, mentre que en un altre grup (núm. 2, 4 i 5) s'hi podrien englobar les restants, caracteritzades per tenir una pasta del tipus "sandvitx", amb uns nuclis de color negre o gris i uns exteriors de color ataronjat. En la majoria dels casos es tracta d'unes argiles ben depurades, amb presència en menor o major grau de minúsculs punts brillants (mica?). En totes les peces les parets interna i externa són del mateix color.

- *Ceràmica comuna oxidada* (núm. 6 a 11). Aquestes ceràmiques presenten unes argiles dures (núm. 6,7,9 i 10) o ratllables (núm. 8 i 11), uniformes, d'un color ataronjat, força ben depurades, si bé amb presència de minúsculs

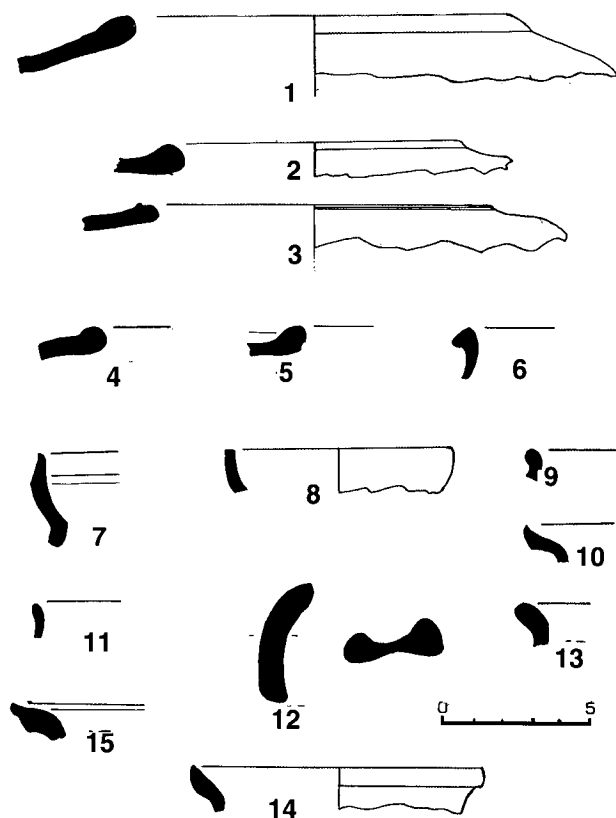

Fig. 11.- Camí d'Orriols. 1 a 5) Àmfora de boca plana. 6 a 11) Ceràmica comuna oxidada. 12 a 14) Ceràmica comuna. 15) Ceràmica comuna reduïda.

punts brillants. Les parets externa i interna en tots els casos són del mateix color, si bé en un cas (núm. 6) la paret externa és d'un color taronja més fort, possiblement a causa d'una cuita deficient.

- *Ceràmica comuna* (núm. 12 a 14). Es tracta d'unes ceràmiques amb una pasta del tipus "sandvitx", amb uns nuclis de color negre i els exteriors ataronjats. Les argiles són dures, compactes, uniformes, ben depurades, amb presència de minúsculs punts brillants. Les parets interna i externa són del mateix color. En un cas (núm. 14) s'aprecia a la paret externa marques de tornejat.

- *Ceràmica comuna reduïda* (núm. 15). L'argila és dura, compacta, uniforme, molt ben depurada, d'un color negrós, amb presència de desgreixant de mica ben visible. La paret externa i interna són d'un color marró fosc. En el llavi intern es poden apreciar marques de tornejat.

3.1.2. Cronologia

El poc material recollit en superfície, doncs, es redueix a aquestes 15 peces que acabem de presentar, i es compon, bàsicament, tal com hem vist, de materials de producció local, materials amb els quals haurem d'intentar establir una cronologia aproximada per aquesta estació arqueològica.

Si deixem de banda les àmfors ibèriques, de cronologia imprecisa i de llarga perduració en els jaciments indígenes del nostre país, les restants ceràmiques semblen presentar uns caràcters tipològics propis del segle III a.C (nanses d'acanalament exterior i interior, gerres petites, recipients sense coll i de vora oberta vers l'exterior), amb paral·lelismes clars amb peces ben datades estratigràficament durant

⁽¹⁰⁾ AMICH N.M. (1989), pp.131-132, malgrat que els indicis no eren gaire clars a causa de l'estat de degradació i erosió de l'indret.

aquest període, com podria ser el cas de les aparegudes en el jaciment de puig Castellet a Lloret de Mar ⁽¹¹⁾.

Amb aquests mínims elements de judici i donat l'actual estat de degradació irreversible en què es troba aquesta estació arqueològica, podem especular amb la possibilitat que estem davant les restes del que durant el segle III a.C., amb anterioritat a l'ocupació romana, hauria estat un petit nucli indígena establert en aquest actual pla de Celrà.

3.2 Horta de l'Alemanya (fig. 2, 4)

Un dels altres jaciments que hem descobert en aquests darrers mesos es troba situat a la part sud del poble de Celrà, prop dels primers pendents de la serra de les Gavarres.

A través d'un camí que s'inicia en el mateix poble, i que serveix per unir el nucli urbà amb diferents cases de pagès de la zona, s'arriba a la masia que es coneguda popularment amb el nom de "cal Rei Vinyes", prop de la qual —a uns 500 metres aproximadament— es troba l'indret conegut amb el nom d' "horta de l'Alemanya", topònim que fa referència a un conjunt de camps (un olivet, un camp de conreu, una vinya i unes hortes). Aquests diferents camps, que es troben juxtaposats un al costat de l'altre —a vegades en forma de terrassa—, tal com succeeix en el cas de les hortes, afronten per la banda de llevant amb la zona de Masvalls, i per la banda de ponent amb el camí del qual ja hem parlat, que des d'aquesta zona inicia un recorregut que el porta fins a la banda occidental de la muntanya de Sant Miquel.

Com a resultat de diverses visites i prospeccions en superfície que hem realitzat en aquest indret, principalment en els camps de conreu, la vinya i les hortes, hem pogut recuperar un variat conjunt ceràmic, compost bàsicament per fragments d'àmfora ibèrica de boca plana, *kálathos* ibèric, ceràmica d'engalba blanca, ceràmica comuna oxidada, ceràmica comuna reduïda i ceràmica comuna tipus "sandvitx", peces que sovint tenen forma, si bé el seu estat de conservació és força precari per la seva llarga estada a l'aire lliure.

Paral·lelament a la troballa d'aquestes restes ceràmiques també val la pena d'assenyalar la presència, a la banda de ponent del jaciment a tocar el camí, de diferents *tegulae* estratificades en un marge, el que semblaria indicar l'existència d'un nivell arqueològic d'enderroc d'època romana. Aquest fet, unit a la troballa en diferents parts del jaciment d'un important nombre de fragments d'*imbrex*, semblaria indicar que estem davant les restes d'una construcció d'època romana, molt possiblement una *villae* rural, si bé amb uns precedents d'ocupació de l'indret anteriors, fet que semblaria indicar una continuïtat de poblament del mateix lloc durant un llarg espai de temps.

3.2.1. Descripció dels materials (fig. 12)

- *Àmfora de boca plana* (núm. 1 a 6). De les sis peces amb vora que hem recollit, quatre (núm. 2 a 5) presenten una pasta del tipus "sandvitx", amb uns nuclis de color gris i els exteriors de color ataronjat (núm. 2 i 5) o beix (núm. 3 i 4), mentre que a les dues restants l'argila és d'un únic color: taronja (núm. 1 i 6). Generalment es tracta d'unes argiles dures i compactes, menys en un cas (núm. 5) que és ratllable i farinosa, ben o molt ben depurades, encara que hi és present sempre el desgredant de minúsculs punts brillants i en alguns casos de quars i calç, sempre ben visible. En diversos casos (núm. 1, 2, 3 i 6) la paret externa és polida.

- *Kálathos ibèric* (núm. 7). Es tracta d'una peça amb una argila ratllable a l'ungla, de tacte farinós, molt ben depurada, d'un color taronja molt viu, i amb presència de minúsculs punts brillants. La paret externa i interna són del mateix color.

- *Ceràmica d'engalba blanca* (núm. 8 a 10). Aquest grup ceràmic ve representat en aquest jaciment per tres fragments amb forma: dos fragments de bases i una vora amb arrencament de nansa.

D'aquestes dues bases, una (núm. 10) és característica de la forma núm. 6 d'aquesta producció, si bé sembla que també es féu servir en d'altres formes (núm. 3, 4 i 5) ⁽¹²⁾, mentre que l'altra, que es troba molt fragmentada (núm. 9), és típica de les formes 1, 3 i 5 ⁽¹³⁾. La tercera peça (núm. 8), un fragment de vora amb arrencament de nansa, és un dels perfils d'aquesta producció, bàsicament assimilable a les grans gerres de la forma 5, si bé a voltes també es poden trobar en d'altres formes ⁽¹⁴⁾.

Aquestes ceràmiques presenten unes argiles dures (núm. 8) o ratllables, amb un tacte farinós (núm. 9 i 10), d'un color ataronjat, en general força ben depurades, si bé en un cas (núm. 8) hi ha una abundant quantitat de desgredant de punts foscos i brillants (quars, mica i sorra). Les parets internes i externes són en tots els casos del mateix color.

- *Ceràmica comuna oxidada* (núm. 11 a 15). Es tracta d'unes peces amb unes argiles dures (núm. 13 i 15) o ratllables amb un tacte farinós (núm. 11, 12 i 14), bàsicament de color ataronjat, si bé en un cas és de color beix (núm. 14), i generalment ben depurades, encara que amb abundant presència de minúsculs punts brillants.

En totes les peces la paret externa i la interna són del mateix color, encara que en un cas (núm. 14) hi ha restes d'una mena d'engalba de color groc molt clar en el llavi exterior.

- *Ceràmica comuna reduïda* (núm. 16 i 17). Encara que els fragments d'aquest tipus ceràmic que han aparegut són força abundants, solament dos tenen forma: una de les peces (núm. 16) presenta una argila dura i compacte de color gris fosc, encara que es troba deformada per causa, segurament, d'una mala cuïta, amb presència de molts punts brillants i foscos, i amb un idèntic color a les dues parets, interior i exterior; l'altra peça (núm. 17), en canvi, amb una argila dura i compacte, és d'un color beix molt fosc, amb presència d'abundant desgredant de mica i sorra, i les parets externa i interna són polides, encara que la externa té un color més fosc.

- *Ceràmica comuna* (núm. 18 a 20). La totalitat de les peces presenten una pasta del tipus "sandvitx", amb uns nuclis generalment de color fosc (beix o negre) i els exteriors d'una tonalitat entre beix i beix-ataronjat. Les

⁽¹¹⁾ L'estudi del material ceràmic indígena fet a torn va ser un dels principals elements que van permetre la datació d'aquest establiment durant la segona meitat del segle III a.C., concretament durant els anys 250-210 a.C.: vegeu NOLLA J.M. & CASAS J. (1981), *El material fet a torn, a El recinte fortificat ibèric de puig Castellet (Lloret de Mar)* (Excavacions 1975-1980), Sèrie monogràfica, 3, Centre d'Investigacions Arqueològiques, Girona, pp.203-230, on a la làmina LXXXIII, p. 223, es poden veure els paral·lelismes de les ceràmiques indígenes d'aquest indret amb les que acabem de descriure.

⁽¹²⁾ NOLLA J.M. (1981) La ceràmica d'engalba blanca. Una nova aportació a l'estudi del període Baix-Republicà (segles II-I a.C.) al nord-est del Principat, *Estudi General*, I, Girona, pp.57, 60, fig.5, 9 a 11.

⁽¹³⁾ NOLLA J.M. (1981), p.55 i 60, fig.5, 1 a 3.

⁽¹⁴⁾ NOLLA J.M. (1981), p.55 i 56, fig.3, 1-2 i p.58, fig.4, 11-14 i 16-18.

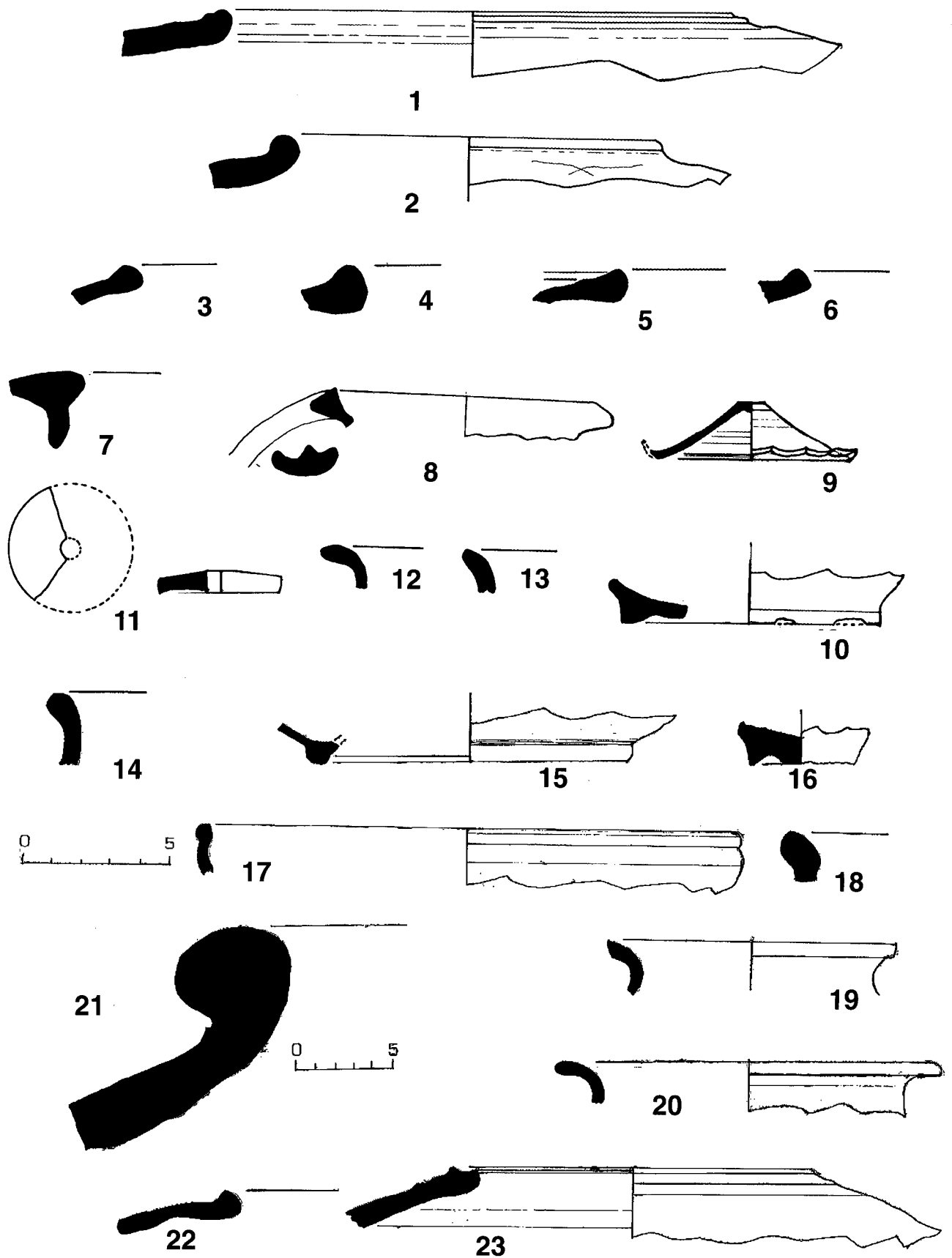

Fig. 12.- Horta de l'Alemaný. 1 a 6) Àmfora de boca plana. 7) Kálathos. 8 a 10) Ceràmica d'engalba blanca. 11 a 15) Ceràmica comuna oxidada. 16 i 17) Ceràmica comuna reduïda. 18 a 20) Ceràmica comuna. Castell de mas Serra. 21) Dolium. Riera de Palagret. 22) Àmfora de boca plana. Castell de Mabarrera. 23) Àmfora de boca plana.

argiles són dures, compactes, uniformes i ben depurades. Les parets externes i internes són del mateix color, i en un cas (núm. 20) ambdues són polides.

Finalment, també cal deixar constància de l'aparició entre els diferents materials recuperats d'un fragment informe d'una àmfora Pascual 1.

3.2.2. Cronologia

Tenint en consideració, doncs, aquest conjunt ceràmic que hem pogut recollir, sembla que es pot establir que l'origen del jaciment cal cercar-lo, aproximadament, durant un moment indeterminat del segle III a.C., com sembla deixar-ho entreveure la presència de ceràmica comuna oxidada (núm. 12 a 14) amb uns perfils molt característics d'aquesta centúria. En aquest context del segle III i segurament també del següent caldria ubicar la presència de les restes d'àmfores de boca plana (núm. 1 a 6), uns envasos de gran perduració en els jaciments indígenes del nostre país, la cronologia dels quals és molt àmplia i difícilment datable amb precisió.

La continuïtat de l'ocupació d'aquest indret en el segle següent ve confirmada per l'existència de *kálathos* ibèric (núm. 7), una forma que com sabem arriba al Principat en època molt tardana (a finals del segle III a.C.), i també per la presència de ceràmica comuna amb uns perfils molt típics d'aquest moment (núm. 17).

La ceràmica d'engalba blanca (núm. 8 a 10), una producció indígena possiblement de taller emporità, amb una gran difusió entre els anys 150-50 a.C.⁽¹⁵⁾ ens reafirma el poblament d'aquest indret durant aquest període i, possiblement, també en el segle següent, com ho demostra la presència d'un fragment d'àmfora Pascual 1, que cal datar molt a finals d'aquest segle I a.C. i que sembla delimitar, ara per ara, l'etapa més moderna del jaciment.

L'etapa de funcionament d'aquesta estació, doncs, sembla que caldria situar-la dins d'un període que abraçaria els segles III-I a.C., ocupant l'etapa més antiga un hàbitat indígena establert en aquest indret, on més tard, segurament en època tardo-republicana (segle II-I a.C.), s'hi podria haver bastit una construcció romana, testimoni de la qual en seria el nivell d'enderroc que es pot apreciar a la banda de ponent del jaciment, possiblement corresponent a les restes d'una vil·la romana.

3.3. Castell de Mas Serra (fig. 2, 5)

A la zona sud-est del nucli urbà del poble, enlairat en un suau promontori des d'on s'albira bona part del terme municipal, la plana del Ter, Medinyà, Cervià i zones adjacents, s'aixeca el que avui es coneix com a castell de mas Serra, una fortificació d'origen alt medieval, possiblement dels segles X-XI, com ho demostren les restes d'*opus spicatum* que es conserven en el seu interior.

Després que durant molts anys el seu estat de conservació fou pràcticament ruïnós a causa del seu abandonament, en

l'actualitat ha estat profusament restaurat pels seus nous propietaris, els quals l'han dotat d'una nova fesomia. D'entre la multitud de runes i escombraries que es van produir durant aquesta fase de restauració, vam poder recuperar algun fragment molt esmicolat de terrissa comuna romana així com també part de la boca d'un *dolium* en força bon estat de conservació (fig.12, 21).

Aquestes descobertes, si bé molt fragmentàries i disperses, ens van fer plantejar la possibilitat de si aquesta fortalesa d'origen alt-medieval podia haver estat construïda sobre una construcció preexistent d'època romana o, almenys, en un indret amb restes de poblament d'aquest moment. De moment, aquesta hipòtesi no ha pogut ser confirmada - i creiem que és molt difícil que pugui ser-ho algun dia - a causa de les grans variacions estructurals que ha sofert aquesta fortificació en els darrers temps per la seva restauració, un fet que segurament pot haver comportat una possible destrucció del jaciment.

De totes maneres, en favor de l'antiguitat d'aquest establiment, cal valorar el fet que a prop d'aquest castell de mas Serra s'han localitzat, tal com parlarem en un moment posterior d'aquest treball, les restes d'un antic camí empedrat, molt possiblement d'origen romà⁽¹⁶⁾.

3.4. Riera de Palagret (fig. 2, 6)

El jaciment que ara ens ocupa en aquest apartat, es troba situat a tocar la riera de Palagret, als peus del turó on hi ha el castell de Mabarrera, prop de l'indret on s'inicia el camí d'ascens a la muntanya de les Alzinetes. En aquest lloc, a tocar la mateixa riera i en una petita elevació que fa el terreny, s'hi recullen en superfície abundants fragments informes d'àmfora ibèrica de boca plana, si bé l'actual estat d'embarbissament no permet d'apreciar-los gaire bé. El descobriment d'aquest jaciment per part nostre va venir donat pel fet de conèixer una curiosa llegenda popular coneguda per molta gent del poble de Celrà, on es parlava del fet de l'aparició en aquest indret de gran quantitat de terrissa⁽¹⁷⁾.

A causa de la frondositat de les bardisses i de les mates baixes, el material recollit no va ser massa nombrós, reduint-se a diferents fragments informes d'àmfora de boca plana, d'entre els quals es va recollir un fragment d'una boca (fig.12, 22), que es caracteritza per una pasta del tipus "sandvitx", amb un nucli de color gris clar i exterior ataronjat, per una argila ratllable i ben depurada, essent la paret externa d'un color rajol i la interna beix fosc.

Per les característiques de l'indret, amb una gran abundància d'aigua, de fusta, i un terreny molt argilós, apte, per tant, com a matèria primera per a la fabricació de terrissa, i per les restes del que semblen unes estructures mig soterrades i amagades en la vegetació, sembla que podríem estar davant les restes d'un possible forn de terrissa ibèric, potser el mateix que sabem que es va descobrir a inicis dels anys 70 en el municipi, prop de la riera de Palagret, del qual, a part de la notícia del seu descobriment en un lloc actualment desconegut d'aquesta

⁽¹⁵⁾ Sobre la cronologia, difusió i centre de producció d'aquesta ceràmica d'engalba blanca, vegeu NOLLA J.M (1981), sobretot pp.57-62.

⁽¹⁶⁾ Vegeu l'apartat 3.1 d'aquest mateix treball.

⁽¹⁷⁾ Segons una tradició popular, en aquest indret, ja fa molts anys, va tenir lloc un enfrontament entre terrissaires de les poblacions de Quart i la Bisbal, en un intent per part de cada població de conservar el monopoli de la distribució de la ceràmica en tota aquesta zona, a

resultes del qual es van trencar mútuament les diferents mercaderies. Segons la tradició, aquest fet explicaria la gran quantitat de ceràmica que hom pot trobar avui en aquest indret. La llegenda, si bé mancada de cap rigor històric, confirma la importància —a voltes infravalorada— que poden tenir sovint per a l'historiador o arqueòleg, les tradicions o llegendes populars, a vegades, com en aquest cas, basades en l'observació directa de restes materials ceràmiques.

riera, no en sabem res més, ni de les seves característiques com tampoc del material que s'hi pogué haver recollit (18).

3.5. Castell de Mabarrera (fig. 2, 7)

Aquesta interessantíssima fortificació alt-medieval, que sembla tenir el seu origen en els segles X-XI, tal com semblen demostrar-ho les restes de paraments d'*opus spicatum* que es poden observar en el seu interior, ja l'havíem inclòs en un anterior treball que vam dedicar als jaciments arqueològics d'època romana del municipi de Celrà descoberts en els darrers anys, on indicàvem la notícia que anys enrera havia publicat l'historiador gironí Pla i Cargol, al respecte que s'havien trobat en aquest indret abundants restes ceràmiques i amfòriques antigues (19). El principal problema era que aquest estudiós no definia el tipus de material trobat, el que no permetia de fer-nos una idea exacta de les característiques d'aquest jaciment.

Recents descobertes, però, ens poden ajudar a proporcionar alguna llum en aquesta qüestió. En efecte, com a resultat d'una campanya de neteja de les bardisses i plantes que cobrien la totalitat dels paraments i voltants del castell, campanya que va ser promoguda per l'associació cultural "Amics de Celrà", i que es va realitzar durant la primavera de l'any 1990, el perímetre del castell va quedar perfectament a la vista, així com també bona part dels fonaments d'aquesta construcció medieval.

Un cop finalitzada aquesta campanya, ens vam desplaçar a aquest indret i poguerem recollir en superfície diversos fragments ceràmics, entre ells les restes d'una boca d'àmfora ibèrica de boca plana força ben conservada (fig.12, 23).

Al costat d'aquestes restes ceràmiques, vam poder apreciar prop de la banda de tramuntana del castell, restes de varis fragments de parament d'*opus signinum*, repartits al voltant de la part inferior de les parets medievals.

Malgrat el poc material que vam poder recuperar en aquestes prospeccions, sembla confirmar-se la notícia que donava J. Pla i Cargol, al respecte de l'antiguitat de l'ocupació d'aquest indret, una ocupació que a bon segur s'explicaria per la seva excepcional situació, d'on es domina tota la riba esquerra del riu Ter (Sant Julià de Ramis, Medinyà, Cervià...), la plana de Celrà, i a més, el corredor natural que uneix aquesta plana amb els vessants occidentals de la serra de les Gavarres.

Així doncs, aquestes troballes semblen un indicatiu prou clar, que ens trobem davant d'un important jaciment, que en el futur, amb l'ajut d'unes prospeccions més aprofundides, ens pot proporcionar nous i importants descobriments. De totes maneres, sembla que podem intuir un possible origen ibèric en l'ocupació del turó, amb una continuïtat en època romana, com sembla deduir-se de l'existència de les esmentades restes d'*opus signinum*, potser relacionables amb una possible construcció defensiva o de vigilància, tot aprofitant l'excepcional situació d'aquest turó.

3.6. Can Clé de Masvalls (fig. 2, 8)

El veïnat de Masvalls es troba situat a la zona de llevant del terme municipal, a una distància aproximada del nucli urbà d'uns 1.500 metres i a poc més d'uns 200 del castell de mas Serra, amb el qual es comunica per mitjà d'un camí, camí molt possiblement d'origen romà, segons sembla, i del qual en parlarem extensament més endavant (20). Aquest veïnat es travessat per la riera de Masvalls, i està format per poc menys de mitja dotzena de cases, entre les quals hi ha, a tocar la riera, la coneguda amb el nom de "can Clé de Masvalls".

Molt a prop d'aquesta casa, i en els diferents marges existents al llarg del camí, vàrem poder recollir ja fa temps un variat conjunt ceràmic, que semblava tenir uns caràcters força antics, i que és compost de ceràmica comuna oxidada, ceràmica comuna del tipus "sandvitx", ceràmica grollera, ceràmica comuna reduïda, ceràmica reduïda grollera, ceràmica feta a mà, ceràmica "grisa de la costa catalana" i ceràmica grisa emporitana.

3.6.1. Descripció dels materials (fig. 13)

Hem identificat en aquest jaciment vuit tipus ceràmics, amb unes característiques ben diferenciades:

- *Ceràmica comuna oxidada* (núm. 1 a 4). Es tracta d'unes ceràmiques amb unes argiles generalment dures, compactes, uniformes, molt ben depurades, i amb uns colors beix (núm. 1, 2 i 4) o ataronjat (núm. 3). Les parets externes i internes són polides i del mateix color, sense decoració, exceptuant un cas (núm. 4) que presenta en ambdues cares unes bandes vernissades de color vermell coralí.

- *Ceràmica comuna* (núm. 5 a 8). Aquestes ceràmiques es caracteritzen per unes pastes del tipus "sandvitx", amb uns nuclis de color gris (núm. 5, 6 i 8) o negre i els exteriors de color ataronjat. L'argila és, segons els casos, dura (núm. 5, 6 i 8) o ratllable (núm. 7), compacta, uniforme, i s'hi aprecia la presència de puntets blancs de desgriant. Les parets externes estan polides en dos casos (núm. 7 i 8), mentre que en un altre cas (núm. 5) presenta una mena d'engalba de color ataronjat fosc.

- *Ceràmica grollera* (núm. 9 i 10). Les peces presenten unes argiles rugoses i granalludes, de color vermellós (núm. 9) o marronós (núm. 10), i amb presència de desgriant de mica ben present. Les parets interna i externa són rugoses, i d'identificat color que l'argila en un cas (núm. 10), o de diferent color —negre amb taques grises i castanyes— en un altre (núm. 9).

- *Ceràmica comuna reduïda* (núm. 11). L'argila és d'un color gris clar i presenta uns puntets fins de desgriant, brillants i blancs.

- *Ceràmica reduïda grollera* (núm. 12 a 15). Aquest conjunt de ceràmiques ve definit per uns caràcters molt homogenis. Les argiles són dures i rugoses, amb un ventall de colors molt variat: amarronat beix (núm. 12 i 15), gris negre amb taques amarronades (núm. 13) o taronja amb taques grises (núm. 14), totes elles amb molt de desgriant de quars, calç i mica, ben visible. En dos casos (núm. 13 i 14) les parets interna i externa són del mateix color (negre), mentre que en els dos restants la paret interna presenta colors diferents, ataronjat daurat en un cas (núm. 15) i amb taques grises i ataronjades en un altre, mentre que les parets externes són rugoses i ennegrides.

(18) RODÀ I. (1974) Reseña de los hallazgos arqueológicos en los términos municipales colindantes de Sant Julià de Ramis, *Revista de Girona*, 66, Girona, pp.74; nosaltres mateixos ja havíem recollit aquesta mateixa notícia en un treball anterior AMICH N.M (1989), pp. 131.

(19) PLA I CARGOL J. (1953) *Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses*, Madrid, p.114; també AMICH N.M (1989), p. 131.

(20) Vegeu l'apartat 3.1 d'aquest mateix treball.

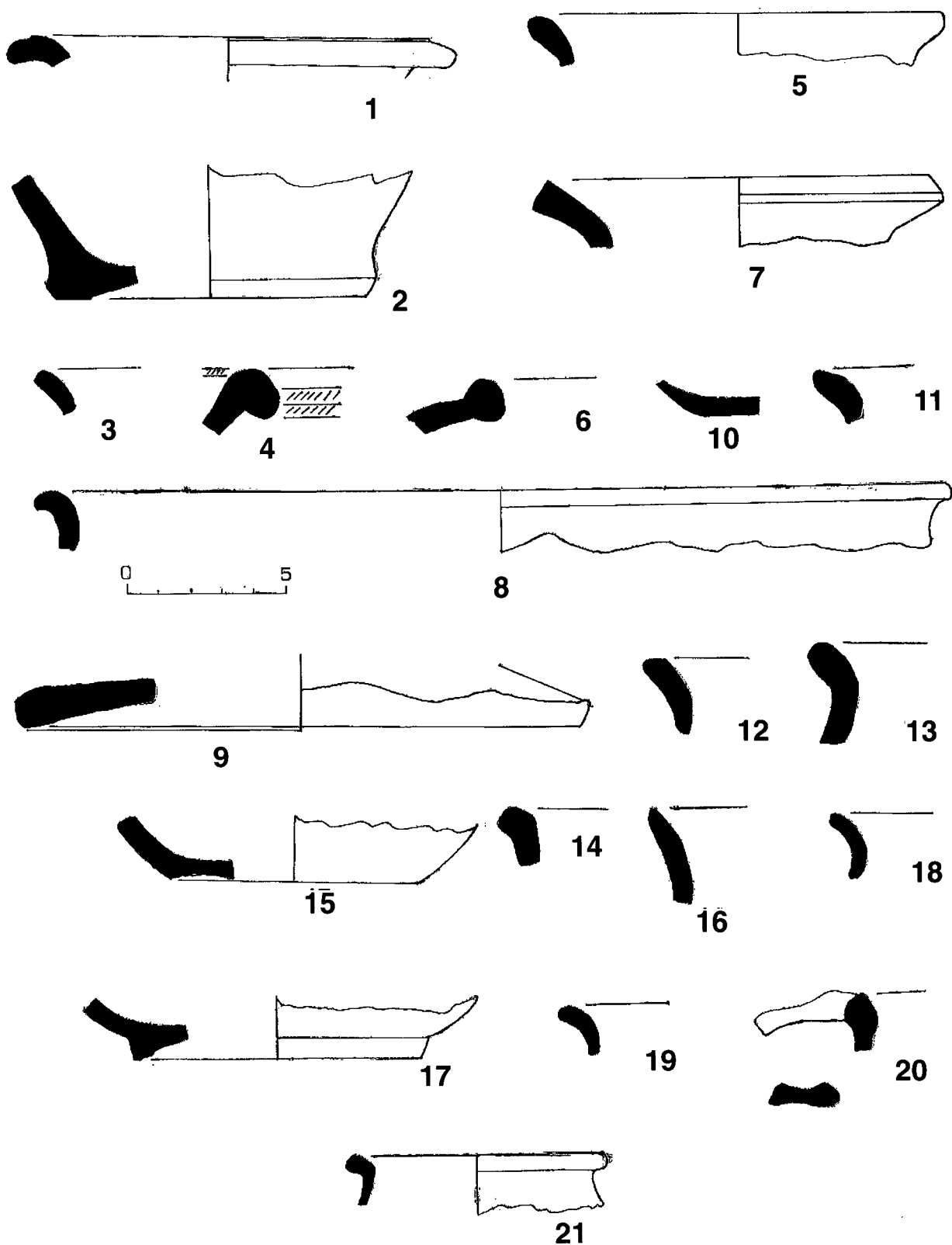

Fig. 13.- Can Clé de Masvalls. 1 a 4) Ceràmica comuna oxidada. 5 a 8) Ceràmica comuna. 9 i 10) Ceràmica grollera. 11) Ceràmica comuna reduïda. 12 a 15) Ceràmica reduïda grollera. 16) Ceràmica feta a mà. 17 a 20) Grisa de la "costa catalana". 21) Grisa emporitana.

- Ceràmica feta a mà (núm. 16). Es tracta d'un exemplar de ceràmica feta a mà i espatulada a les parets. L'argila és dura, rugosa, de color gris i marró beix i amb desgrexant petit. La paret externa és espatulada i de color ataronjat daurat, mentre que la interna és espatulada, però de color gris.

- Ceràmica grisa de la costa catalana (núm. 17 a 20). Aquest conjunt és molt homogeni i presenta uns caràcters molt semblants. Les argiles són dures, compactes, uniformes, molt ben depurades, d'un color gris molt clar, i s'hi poden apreciar uns punts blancs minúsculs. La paret interna i externa és polida i fina, d'un color gris molt clar, amb

marques de tornejat i amb un recobriment molt aigualit.

- *Ceràmica grisa emporitana* (núm. 21). Bicònic de ceràmica grisa emporitana. L'argila és dura, compacta, uniforme, molt ben depurada, de color gris i amb un so metàl·lic perfecte. La paret externa i interna són idèntiques quan a acabats, tenen marques de tornejat, si bé el color de la paret externa és més opac i la paret interna més brillant.

3.6.2. Cronologia

Una ràpida ullada a aquest material permet d'adonar-nos que presenta una certa homogeneïtat cronològica, força característica del segle III a.C.

Així, veiem com, en efecte, entre les ceràmiques que considerem comunes hi predominen les formes característiques d'aquesta centúria, com són, per exemple, els recipients sense coll i de vora oberta vers l'exterior (núm. 3, 5, 7, 8 i 11), o també les gerres de grans dimensions (núm. 13), totes elles amb nombrosos paral·lels en els jaciments indígenes del nostre país.

De forma paral·lela, la presència de ceràmiques grises de la "costa catalana" i emporitanes amb una tipologia pròpia d'aquesta època, sembla confirmar a grans trets, aquesta cronologia. Per desgràcia, l'absència de materials d'importació entre les peces recuperades, no ens permet de poder afinar més en les nostres apreciacions cronològiques.

Semblaria que estem, doncs, davant de les restes d'un establiment indígena que hauria funcionat *grosso modo* durant el segle III a.C., si bé per causa de la degradació i erosió del terreny, no podem precisar-ne la seva exacta situació com tampoc la seva tipologia i caràcters més importants. De totes maneres, cal tenir en compte la possibilitat que es tractés d'un hàbitat que pogués estar relacionat amb el jaciment de l'"horta de l'Alemanya", ambdós indrets separats per una curta distància (fig. 2, 4 i 8), on recordem-ho, ja tenim documentat un poblament estable, des d'almenys el segle III a.C.

3.7. Camp de can Quintana (fig. 2, 9)

Can Quintana és una masia situada fora del nucli urbà, a la zona elevada del poble, molt a prop del barri del carrer Indústria, i no gaire lluny del jaciment de l'horta de l'Alemanya. Prop d'aquesta masia, a uns 100 metres per la banda de ponent, hi ha un camp d'una enorme extensió que limita per la banda sud amb cal Pastor, per les bandes de ponent i tramuntana amb el torrent Vermell i el barri del carrer Indústria, respectivament, mentre que per la banda de llevant queda limitat per una gran extensió boscosa. Actualment en aquest camp és freqüent de trobar-hi en superfície abundants fragments ceràmics antics de molt diversa cronologia, així com també, restes fragmentàries de *tegulae*, *imbrex* i *dolia*.

D'aquesta manera, a finals del propassat any vàrem recollir un important conjunt ceràmic en superfície, conjunt on hi predominaven les àmfors (greco-itàlica antiga, greco-itàlica moderna, itàliques, de la Tarraconense, ibèriques de boca plana), ceràmica de vernís negre, engalba blanca, "grisa de la costa catalana", *kálathos* ibèric, ceràmica comuna reduïda, ceràmica comuna oxidada, ceràmica comuna tipus "sandvitx" i ceràmica grollera.

Aquestes peces recuperades, que es trobaven disperses al llarg del camp, estaven molt fragmentades. Això s'explicaria si tenim en compte que en els darrers anys

s'han realitzat en aquest indret continuades tasques agrícoles, fet que a més hauria comportat la degradació i total destrucció del jaciment, del qual, a simple vista, no en quedaria més que el material arqueològic recuperat. De totes maneres, tal com veurem a continuació en analitzar el material ceràmic descobert, sembla que hi ha una llarga i continuada ocupació en aquest indret durant diferents segles.

3.7.1. Descripció dels materials (fig. 14)

Presentem un total de vint-i-nou peces representatives dels principals tipus ceràmics recuperats en superfície d'aquest camp de can Quintana.

- *Àmfors greco-itàliques* (núm. 1 i 2). Dels dos fragments que presentem, un (núm. 1), correspon a una àmfora greco-itàlica antiga, i es caracteritza per una argila molt dura, encara que rugosa, una pasta de color rosat, les parets interna i externa de color taronja clar i per la presència de partícules de desgreixant de color negre i brillants.

L'altra peça (núm. 2), en canvi, correspon a una àmfora greco-itàlica típica, i ve caracteritzada per una argila dura, encara que rugosa, d'un color roig clar i amb una gran quantitat d'impureses volcàniques de color negre.

- *Àmfors itàliques* (núm. 3 i 4). En aquest apartat deixarem constància de la presència de les restes d'una àmfora Dressel 1A, amb una pasta del tipus "DB" ⁽²¹⁾, i un fragment d'una Dressel 1B, que presenta una argila molt dura, però rugosa, de color ataronjat fosc, amb presència de punts blancs i foscos, i amb restes d'engalba de color blanc-grogoses.

- *Àmfors de la Tarraconense* (núm. 5 a 7). D'aquest tipus amfòric n'hem identificat tres fragments, els quals, presenten uns caràcters de pastes molt semblants. Es tracta d'unes argiles dures, de tacte farinós o rugós, de color ataronjat clar, i, amb presència d'abundant desgreixant de quars, mica i sorra.

- *Ceràmica de vernís negre* (núm. 8 i 9). Aquesta producció ve representada en el nostre jaciment per dues peces. La primera d'elles (núm. 8) és una ceràmica Campaniana A, forma indeterminada. Aquesta peça té una argila dura, compacta, uniforme, molt ben depurada, d'un color ataronjat clar, mentre que el vernís, d'un color negre molt fosc i amb reflexos metàl·lics, es troba força ben adherit a la paret externa i interna del peu, mentre que a la paret interna ha desaparegut. A la paret interna presenta una decoració en forma de cercles concèntrics impresos.

L'altra peça, en canvi, es podria identificar com del tipus Campaniana B, forma Lamboglia 1. Té una argila dura, compacte, uniforme, molt ben depurada, d'un color ataronjat clar, amb un vernís d'un color negre fosc, que es troba molt ben adherit a la paret interna, mentre que a la paret externa s'ha perdut en bona part.

- *Àmfora de boca plana* (núm. 10 a 16). Dins d'aquest conjunt hi predominen les pastes del tipus "sandvitx"; en cinc de les set peces que presentem (núm. 12 a 16), amb uns nuclis majoritàriament d'un color gris clar, menys en un cas

⁽²¹⁾ NOLLA J.M. (1978), Una producció característica: les àmfors DB, *Cypsela*, II, Girona, pp. 201-231, va estudiar aquesta peculiar producció, i va definir els principals caràcters d'aquest tipus de pasta: argila dura, rugosa, irregular, escamosa, d'un color vermellós fosc amb un important nombre d'impureses fosques i brillants ben visibles, amb presència d'una engalba rugosa al tacte, d'un color groc blanc o beix clar. Datava aquesta producció a finals del segle II a.C. o durant la primera meitat del segle següent.

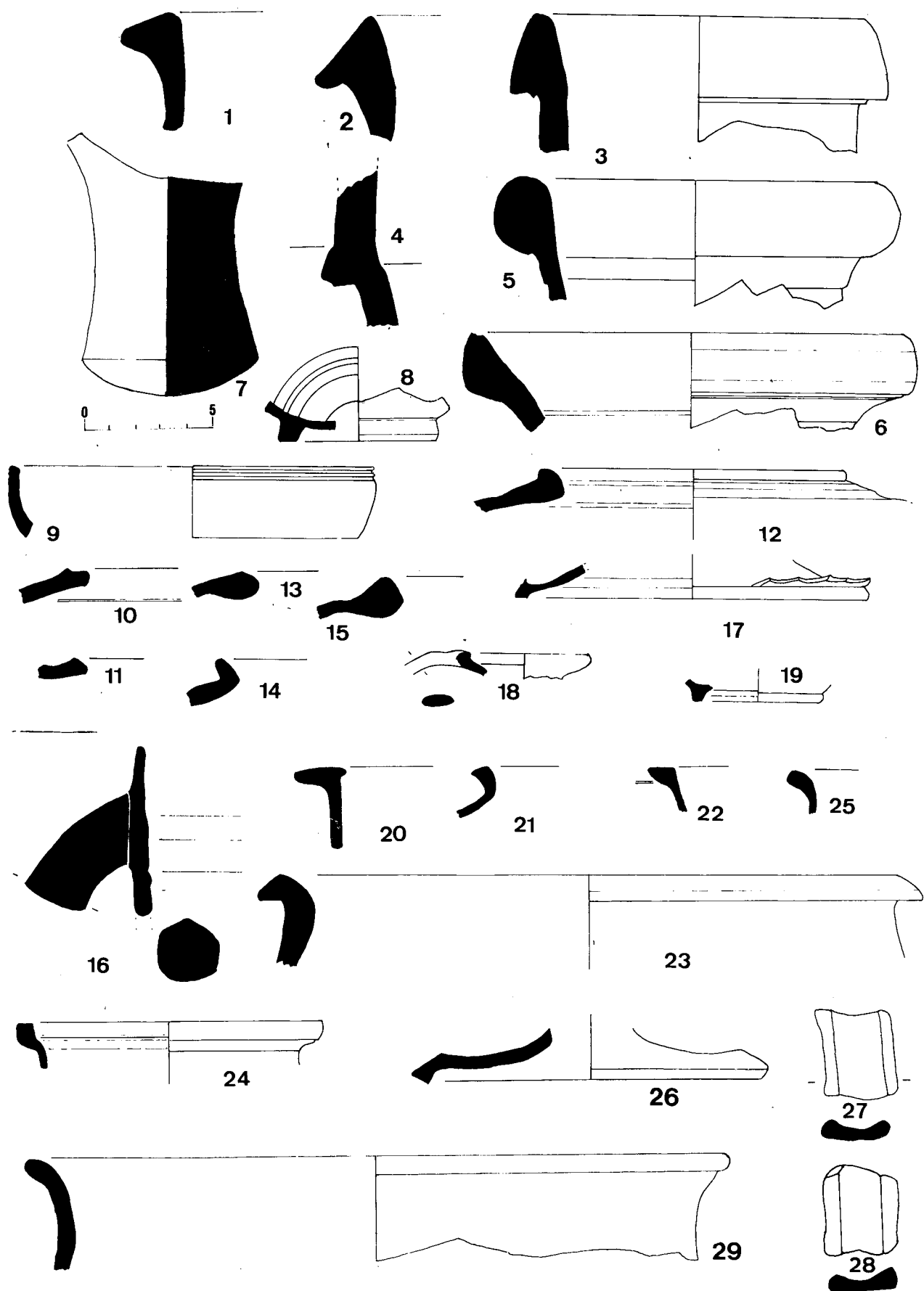

Fig. 14.- Camp de Can Quintana. 1) Àmfora greco-itàlica antiga. 2) Àmfora greco-itàlica. 3 i 4) Àmfora itàlica Dressel 1. 5 a 7) Àmfores de la Tarraconense. 8 i 9) Ceràmica de vernís negre. 10 a 16) Àmfora de boca plana. 17 i 18) Ceràmica d'engalba blanca. 19) Ceràmica grisa de la costa catalana. 20) Kálathos. 21) Ceràmica comuna reduïda. 22 a 25) Ceràmica comuna oxidada. 26 a 28) Ceràmica comuna. 29) Ceràmica grollera.

(núm. 15) que és de color negre, i els exteriors amb unes tonalitats entre beix clar i ataronjat. A les dues peces restants (núm. 10 i 11), en canvi, l'argila és d'un únic color, taronja. Predominen les argiles ratllables amb tacte farinós (núm. 11 i 13 a 16) sobre les dures (núm. 10 i 12), i, en general, són totes força ben depurades, encara que es freqüent la presència de punts blancs i brillants (quars i mica). A quasi la meitat de les peces (núm. 10 a 12), les parets externa i interna són del mateix color, mentre que en els casos restants són diferents: beix ataronjat a la paret externa i gris clar a la interna (núm. 13); beix-grogós a les parets interna i externa (núm. 14); color taronja clar a la paret externa i beix fosc a la interna (núm. 15) i, color taronja fort a la paret externa i gris clar a la interna (núm. 16). Finalment, en tres casos (núm. 10, 12 i 13), les peces presenten les seves parets externes polides, mentre que sols en un cas (núm. 13) són visibles les marques del tornejat, en aquest cas a la paret externa

- *Ceràmica d'engalba blanca* (núm. 17 i 18). Dos fragments amb forma han aparegut en aquestes troballes superficials del camp de can Quintana. El primer d'ells es tracta d'una vora amb arrencament de nansa (núm. 18), amb un perfil molt comú d'aquesta producció ceràmica ⁽²²⁾. L'argila és ratllable, de tacte farinós, molt ben depurada, d'un color ataronjat i amb presència de minúscules partícules de desgriant (quarc i mica). La paret externa és de color ataronjat i la interna té una tonalitat beix-grogosa.

L'altre fragment (núm. 17), en canvi, correspon a un dels perfils típics de les formes 2, 3, 4 i 5 d'aquesta producció ceràmica ⁽²³⁾. L'argila és dura compacta, uniforme, molt ben depurada, de color beix fosc, amb presència de minúscules partícules de desgriant (quars i mica). La paret externa i interna són d'un color taronja clar i s'hi poden apreciar restes d'engalba. La paret externa és polida.

- *Ceràmica "grisa de la costa catalana"* (núm. 19). Aquest tipus ceràmic està representat en el nostre jaciment per un únic fragment, les restes d'una base, amb una argila dura, compacta, uniforme, ben depurada, d'un color gris molt clar, amb presència de minúsculs punts foscos. La paret externa és polida i d'un color més fosc.

- *Kálathos ibèric* (núm. 20). Aquesta peça presenta una argila ratllable, de tacte rugós, amb una pasta del tipus "sandvitx", el nucli de color negre i els exteriors d'un color

roig fosc, i amb presència de desgriant de grans de quars i de mica. La paret externa i interna són del mateix color.

- *Ceràmica comuna reduïda* (núm. 21). Una única peça corresponent a aquest tipus ceràmic hem pogut recuperar durant aquestes prospeccions. Es caracteritza per tenir una argila dura, compacta, uniforme, molt ben depurada, d'un color beix clar, amb presència de minúsculs punts brillants, encara que abundants. La paret externa és de color negre, polida, i presenta visibles marques de tornejat, mentre que la interna és d'un color beix clar, si bé la part superior de la vora és ennegrida.

- *Ceràmica comuna oxidada* (núm. 22 a 25). Dintre del grup de les ceràmiques comunes, el tipus oxidat és un dels més abundants en aquest indret de can Quintana. Es tracta d'unes peces que presenten unes argiles en la seva immensa majoria ratllables i farinoses, encara que un cas és dura (núm. 24), amb unes tonalitats de colors on predominen el beix (núm. 22 i 23) i el taronja (núm. 24 i 25), generalment ben depurades, encara que a vegades es pot apreciar un desgriant de sorra i quars.

En totes les peces les parets externa i interna són del mateix color, i en dos casos (núm. 24 i 25) la paret externa és polida.

A destacar que una d'aquestes peces (núm. 24) és una imitació d'una de les vores més típiques de la producció de ceràmica d'engalba blanca ⁽²⁴⁾.

- *Ceràmica comuna* (núm. 26 a 28). Els fragments de ceràmica comuna són molt abundants, i per tant, solament en presentem aquells que ens han semblat més representatius. En dos de les tres peces que presentem (núm. 27 i 28) la pasta és del tipus "sandvitx", amb el nucli d'un color gris molt fosc i els exteriors ataronjats, mentre que l'altra (núm. 26) és d'un color taronja molt viu. Les argiles són dures (núm. 26 i 27) o ratllables i farinoses (núm. 28), amb presència d'abundant desgriant de mica ben visible.

- *Ceràmica grollera* (núm. 29). L'argila és dura, compacta, però granalluda, d'un color marró fosc, amb presència d'abundants partícules de desgriant (sorra, quars, calç i mica). Les parets externa i interna són d'un color beix fosc. A la paret externa també s'hi aprecien visiblement les marques del tornejat, així com una pel·lícula d'una mena d'engalba blanquinosa.

3.7.2. Cronologia

La diversitat del material recuperat en aquest jaciment, si bé en alguns casos força degradat i malmès, pot permetre'ns establir una cronologia aproximativa, a fi d'intentar delimitar en el temps l'època de funcionament d'aquest indret.

Sembla, a la llum dels materials més antics que hem pogut recuperar, que l'origen d'aquest jaciment caldria situar-lo durant el segle III a.C., potser ja avançat, com sembla deixar-ho entreveure l'existència de ceràmiques comunes indígenes amb una tipologia pròpia d'aquesta època, com són per exemple les vores de secció plana amb acanalament a la paret externa (núm. 27 i 28) i les gerres petites (núm. 25), així com també per la presència d'un fragment de la vora d'una àmfora greco-itàlica antiga, una peça raríssima i excepcional en els nostres jaciments del nord-est de Catalunya, i que sembla que cal datar en un moment indeterminat, entre finals d'aquest mateix segle i els primers anys del segle següent ⁽²⁵⁾.

L'existència del jaciment durant el període tardo-

⁽²²⁾ NOLLA J.M. (1981) p. 58, fig.4 núm. 6, 11, 7.

⁽²³⁾ NOLLA J.M. (1981), p. 55, 60 i fig. 5, 4-6

⁽²⁴⁾ En efecte el llavi exvasat i arrodonit, internament i externa, amb la cara superior plana, és una de les vores més típiques d'aquesta producció, i la trobem, per exemple, en les formes 1A, 3 i 4, vegeu NOLLA J.M (1981), p. 55 i figs. 1, 1; 2, 1 i 2, 3.

⁽²⁵⁾ Sobre el comerç d'aquestes àmfors greco-itàliques antigues, uns recipients destinats a contenir el vi fabricat a la zona de la Magna Grècia, Sicília, i la seva distribució a la zona Mediterrània, i, en concret, en el nostre país, vegeu NOLLA J.M & NIETO F.X. (1989), La importación de ánforas romanas en Cataluña durante el período tardo-republicano, a Anfore romane e Storia economica: un decennio di ricerche, *Atti del Colloquio di Siena (22-24 maggio 1986)*, separata, École Française de Rome, Rome, pp.367-391, sobretot 368-376, on sembla demostrar-se que el comerç d'aquestes àmfors en el nostre país és gairebé inexistent durant la segona meitat del segle III a.C. si bé a partir del 218 a.C. l'arribada d'aquests productes al nostre país creix una mica més, encara que sense arribar a proporcions gaire importants. De fet, la seva presència en els jaciments d'aquesta època del nord-est de Catalunya és raríssima, limitant-se la seva aparició a algun jaciment costaner (Empúries, Roses) o bé del interior (Ullastret), sempre en proporcions modestíssimes, un fet idèntic al que succeeix en la gran majoria del territori del Principat.

republicà (segles II-I a.C.), és testimoni clarament per la presència de diferents materials d'importació d'origen italià. Així, trobem documentada la presència de restes d'una àmfora greco-itàlica moderna, recipient que sabem que va tenir una gran difusió en els jaciments indígenes del nord est de Catalunya durant els dos primers terços del segle II a.C. ⁽²⁶⁾, àmfors Dressel 1A (núm. 3) i 1B (núm. 4), testimonis de les massives importacions de vins italics que es realitzaren al nostre país des de finals del segle II fins a mitjan segle I a.C., ceràmica Campaniana A (núm. 8) del segle II i Campaniana B, forma Lamboglia 1 (núm. 9), aquesta darrera una peça molt difosa durant bona part del segle I a.C. ⁽²⁷⁾. Al costat d'aquests materials d'importació, les produccions indígenes del país d'aquesta època també hi són representades: ceràmica d'engalba blanca (núm. 17 i 18), una producció indígena molt possiblement emporitana, que sabem que es va difondre en diferents indrets del nostre país durant el període que abraça la segona meitat del segle II a.C. i la primera meitat del segle següent ⁽²⁸⁾, i també per la presència de dues peces de ceràmica comuna oxidada (núm. 22 i 24), de producció segurament local, que imiten les formes de la ceràmica d'engalba blanca, per la qual cosa cal que siguin datades amb una cronologia molt semblant a la que hem donat per a aquesta producció ⁽²⁹⁾.

Al costat d'aquest conjunt ceràmic i amfòric que hem analitzat, cal citar també la presència diverses restes d'àmfors de boca plana, la cronologia de les quals si bé és molt difícil de precisar, ja que no cal que oblidem la seva llarga pervivència en els jaciments indígenes del nostre país, sembla que podria situar-se en la fase més antiga del jaciment, o sia, potser durant els segles III-II a.C.

Finalment, el fet d'haver aparegut àmfors de la Tarraconense (núm. 5 a 7), sembla indicar la perduració del jaciment fins, almenys, entrat el segle I d.C., època en què ja no disposem de cap més material que ens permeti poder allargar més enllà la cronologia d'aquest jaciment.

Així, doncs, a la llum d'aquests materials, sembla que podem establir que aquest establiment sembla tenir el seu origen durant el segle III a.C., segurament com a hàbitat indígena, si bé més tard, en un moment indeterminat, és possible que s'establís en aquest indret una construcció romana d'època tardo-republicana (vil.la?), si fem cas a les diverses restes constructives (*tegulae, imbrex*) trobades en diferents llocs d'aquest jaciment, el qual sembla que hauria perdurat, segons semblen testimoniar els materials més moderns que han aparegut (àmfors de la Tarraconense), fins al mateix segle I d.C.

4. ELS DESCOBRIMENTS VIARIS

En la introducció d'aquest treball ja hem apuntat que, juntament amb els diferents jaciments arqueològics d'època ibèrica i romana que havíem descobert en els darrers mesos,

presentàvem també la notícia de la identificació de dos trams d'un possible camí romà—no sabem si corresponents a una mateixa via— força ben conservats, molt a prop del nucli urbà del poble de Celrà. Cal deixar constància, tal com exposarem més endavant, que les notícies que donem tenen, de moment, un caràcter preliminar, com a primera aproximació a aquestes noves descobertes, les quals precisaran en un futur proper d'un acurat treball toponímic i d'estudi de la fotografia aèria de la zona en qüestió, a fi de poder precisar-ne millor el seu exacte recorregut, la seva funció i la seva possible relació amb les altres vies ja conegudes.

Fins ara, l'única notícia que sabem en relació al pas per aquesta zona d'algun camí d'època romana, feia referència a l'anomenat "camí d'Empúries", identificat fa uns quants anys, i que com es sabut complia la funció de comunicar les diferents *villae* rurals romanes que hi havia entre les ciutats d'Empúries i Girona ⁽³⁰⁾. Es creu que el recorregut que feia aquest camí, tenia el seu origen a l'actual Pont Major de Girona, des d'on es dirigia cap a la plana de Campdorà, travessava el congost del Ter i després arribava a Celrà de camí cap a Juià, Sant Martí Vell, lloc on continuava cap a la zona de Madremanya i Millars, on el camí es bifurcava en dues branques: la que es dirigia per Corça, Foixà i Colomers, a fi d'enllaçar amb la *Via Augusta*, i una altra, que es dirigia cap a Cruïlles on seguia camí cap a Empúries ⁽³¹⁾.

A partir d'aquest esquema general, i aplicant-lo a la zona geogràfica concreta que ens ocupa—el municipi de Celrà— sembla poder deduir-se que el "camí d'Empúries", després d'iniciar-se al Pont Major de Girona, hauria travessat el pla de Campdorà i el congost del Ter seguint una trajectòria molt semblant a la que realitza en l'actualitat la carretera comarcal que uneix Girona amb Palamós, si bé en arribar a l'entrada de l'actual nucli de Celrà es desviaria cap a l'est, en direcció a Juià—un trajecte semblant al que encara segueix en l'actualitat la carretera que uneix els pobles de Celrà i Juià i que travessa el poble— des d'on, pujant per l'indret anomenat "la Costa", continuaria camí cap a Sant Martí Vell ⁽³²⁾.

Dins d'aquest marc de coneixements, doncs, presentem els dos trams de camí empedrats que hem localitzat, ambdós situats a la zona alta del poble, fora del mateix nucli urbà, per tant, en principi allunyat del teòric recorregut proposat pel "camí d'Empúries" per alguns autors.

Cal deixar constància, finalment, abans d'iniciar una breu descripció de cadascun d'ells, de la descoberta d'un document alt-medieval del segle X, concretament de l'any 994, on es fa referència a la donació feta a la seu de Girona per part d'uns particulars (Adalbert, dit Baret, Amali, prevère, i Garssendis, marmessor de Rudafredis), d'una terra situada a la vil.la de *Cilrano*, prop de l'*strada* ⁽³³⁾. Si bé l'indret a què fa referència aquest document és impossible de precisar, creiem que és important la referència que es fa a l'existència d'una estrada (de la paraula llatina *strata*,

⁽²⁶⁾ NOLLA J.M.-NIETO F.X (1989), pp. 379-381, on, en efecte, sembla quedar demostrat com durant la primera meitat del segle II a.C., aquestes àmfors greco-itàliques modernes arriben en gran quantitat al nostre país, fins que a mitjan segle seran substituïdes per un altre recipient: l'àmfora Dressel 1, que acabarà per substituir-les en pocs anys.

⁽²⁷⁾ LAMBOGLIA N. (1952) *Per una classificazione preliminare della ceramica campana*, Istituto Internazionale di Studi Liguri, Bordighera, p. 143.

⁽²⁸⁾ Vegeu nota 15.

⁽²⁹⁾ NOLLA J.M (1981), p. 58, figs. 5, 1; 5, 2; 5, 3 i 5, 5, on en efecte es poden veure els paral·lelismes amb aquestes ceràmiques comunes oxidades.

⁽³⁰⁾ Sobre la bibliografia d'aquest "camí d'Empúries", vegeu la nota 3.

⁽³¹⁾ Sobre aquest recorregut NOLLA J.M & CASAS J. (1984), pp.63-64.

⁽³²⁾ NOLLA J.M & CASAS J. (1984), encara que si bé no especifiquen el recorregut exacte en travessar el municipi celranenc, una lectura del mapa que publiquen aquests autors (p. 54, lám. XVII), sembla deixar entreveure aquest recorregut del qual nosaltres parlem.

⁽³³⁾ ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA: *Cartoral de Carlemany*, p. 211b.

camí), un topònim que a les nostres comarques sovint guarda relació amb un antic camí romà⁽³⁴⁾, i que en aquest cas podria fer referència al ja conegut “camí d’Empúries”, a algun dels seus ramals o, potser, fins i tot, a algun camí que actualment desconeixem.

4.1 Camí de Masvalls (fig. 2, 14)

El veïnat de Masvalls és una petita agrupació de cases que es troba situada a la zona sud del municipi, prop de la riera del mateix nom, a poc menys d’un quilòmetre del nucli urbà del poble de Celrà, i molt a prop del castell de mas Serra.

En aquest indret de Masvalls, i gràcies a les informacions donades pel veí del poble Sr. J. Reixach, ens vam assabentar de l’existència de les restes força ben conservades d’un camí empedrat, que popularment era conegut —i de fet encara se’l coneix així— amb el nom de “camí romà” o “calçada romana”.

En efecte, en aquest indret, entre les cases de can Clé, on, recordem-ho s’hi han localitzat les restes d’un assentament indígena del segle III a.C.⁽³⁵⁾, i la de can Bota, al peu mateix de la riera de Masvalls, són visibles les restes d’un camí empedrat, un camí que pot ser seguit durant uns 300 metres, distància durant la qual segueix un trajecte ascendent abans de perdre’s en la boscúria d’un turó situat a llevant d’aquesta zona de Masvalls (fig.2, 14), si bé resta la possibilitat, que a hores d’ara no hem pogut confirmar, que tinguéssim la seva continuació en un altre camí, avui encara visible, anomenat “camí de Roff”, situat a pocs metres d’aquesta zona boscosa on es perdia l’altre. El cert és, però, que en aquest indret l’empedrat ha desaparegut en l’actualitat.

Cenyint-nos a les restes d’aquest camí conservat a Masvalls, val a dir que està construït amb rierencs de dimensions variables, essent visibles en ambdues bandes del traçat, a dreta i esquerra, les parets de contenció (fig. 15 i 16). En conjunt, recorda molt a d’altres restes de camins romans localitzats a les nostres comarques, com podria ser el cas del de Colomers⁽³⁶⁾.

Si tal com hem vist la continuació d’aquest camí després del seu trajecte ascendent és molt confús encara, sembla més clar, en canvi, el trajecte que hauria seguit aquesta via des de la zona del castell de mas Serra, situat a uns 400 metres de la masia de can Clé, fins a arribar al’inici d’aquest tram que acabem de comentar.

El recorregut que hauria seguit aquest camí des d’aquesta zona de Masvalls fins al castell de mas Serra, lloc fins on hem pogut resseguir aquesta via actualment, sembla que passaria prop de la masia de can Clé, a tocar la riera, fins a arribar a un punt on trencaria en direcció a ponent, per iniciar un trajecte ascendent fins a l’esmentat castell. En aquest darrer tram són també encara visibles restes de l’empedrat i de les parets de contenció, si bé en no tan bon estat de conservació com en el de Masvalls.

Finalment, cal deixar constància que l’indret que es troba situat davant mateix del castell, rep el nom de “quatre

Fig. 15.- Camí empedrat de Masvalls. Detall.

camins”, un topònim que sovint està relacionat o fa referència a encreuaments o cruïlles de camins antics, sovint romans⁽³⁷⁾.

4.2. Camí de can Quintana (fig.2,13)

El segon camí, amb un possible origen romà, l’hem identificat prop del jaciment de can Quintana, del qual ja hem parlat amb anterioritat. Es tracta d’un tram que segueix una trajectòria completament recta, amb una longitud aproximada d’uns 200 metres, i que en l’actualitat serveix de comunicació entre el carrer Indústria i el camp de can Quintana, amb el qual limita per la banda de ponent, mentre que per la de llevant afronta amb una espessa zona boscosa, on el camí es perd en la boscúria.

Es tracta d’un tram en general força ben conservat, amb les restes d’un empedrat de gran qualitat, fet amb pedres i rierencs de mides diverses, amb roderes pels carruatges —avui encara visibles en algun punt— i amb parets de contenció a banda i banda del camí. En general presenta uns caràcters i peculiaritats molt semblants al fragment identificat en el veïnat de Masvalls (fig.17).

La proximitat de les restes d’aquest camí empedrat de can Quintana, on com hem vist en un altre apartat s’hi situaria molt probablement una construcció romana, molt possiblement una vil·la, amb uns precedents d’ocupació de l’indret des d’almenys el segle III a.C., amb l’altre camí descobert a la zona de Masvalls —en l’actualitat ambdós indrets es troben units per un camí de terra (fig.2)— permet

⁽³⁴⁾ CASAS J. (1981), p.64.

⁽³⁵⁾ Vegeu l’apartat 2.6 d’aquest mateix treball.

⁽³⁶⁾ NOLLA J.M & CASAS J. (1984), on la comparació de les fotos que publiquen aquests autors sobre el camí de Colomers (p. 69, Lám. XC, 2-3) i les que publiquem nosaltres sobre aquest camí de Masvalls (fig 15 i 16) semblen indicar uns grans paral·lelismes en la construcció i pavimentació d’ambdós.

⁽³⁷⁾ CASAS J. (1981), p.64.

Fig. 16.- Camí empedrat de Masvalls. Detall.

Fig. 17.- Camí de can Quintana. Detall.

de pensar en la possibilitat, de si no estaríem davant les restes de dos fragments d'un mateix camí. Si acceptem com a vàlida l'afirmació proposada per alguns autors que el conegut "camí d'Empúries" travessava aquesta zona de l'actual municipi de Celrà seguint un recorregut idèntic al que segueix en l'actualitat la carretera que uneix les poblacions de Celrà i Juià, passant, doncs, per la part baixa del nucli urbà actual⁽³⁸⁾, per tant, relativament allunyat dels indrets dels quals estem parlant, situats més enlairats, a redós dels primers pendents suaus de les Gavarres, podríem especular amb la possibilitat que estem davant de les restes d'un possible ramal d'aquest "camí d'Empúries", l'origen del qual i la seva funció exacta ens seria, ara per ara, i amb la poca informació de què disposem, desconegut. De totes maneres, aquestes hipòtesis, tal com ja hem avançat diverses vegades al llarg d'aquest treball, només podran ser confirmades o rebutjades amb futurs treballs, a la llum de nous estudis de la toponímia i de la fotografia aèria d'aquesta zona.

5. CONCLUSIONS

Una anàlisi global d'aquest conjunt de troballes que hem presentat, tot i tenint en compte que es tracta de descobriments superficials, amb les limitacions metodològiques que això comporta, sembla revelar-nos, cada

cop més, l'existència d'un important poblament en aquesta zona, des d'època ibèrica i amb una continuïtat en el posterior període romà, en un territori que per altra banda havia estat molt poc estudiat fins avui.

Per les evidències descobertes, sembla que, almenys des del segle III a.C. es documenta ja l'existència de diversos hàbitats de població indígena, ubicats bàsicament, segons es desprèn d'una lectura del mapa arqueològic del municipi que hem confeccionat (fig. 2), a la zona alta, a redós de les elevacions suaus de les Gavarres (jaciments de can Clé de Masvalls, horta de l'Alemanys, camp de can Quintana), uns indrets elevats, amb abundància d'aigua i de fusta, si bé en un altre cas (camí d'Orriols) trobem un jaciment localitzat en el pla de Celrà, a la plana agrícola.

L'inici de la dominació romana del nostre país es produeix, tal com es sabut, a finals del segle III a.C., si bé no serà fins al final del segle següent i, sobretot, durant el segle I a.C., que aquesta dominació es convertirà en explotació del nou territori conquerit, organitzant-lo, sobretot, a partir de les *villae*, les grans cèl·lules bàsiques per a l'aprofitament i explotació d'aquest nou territori. Aquest fet tant important, sembla quedar reflectit en aquesta zona que ens ocupa. Així podem veure com ens els casos dels jaciments de can Quintana i de l'horta de l'Alemanys, sembla molt possible, sobretot en el segon dels casos, l'existència en època tardo-republicana (segle II-I a.C.), d'una vil·la romana, tal com sembla deixar-ho entreveure l'existència de restes constructives en superfície (*tegulae i imbrex*). En ambdós casos, en indrets amb uns precedents d'ocupació del segle anterior, un fet que es repeteix en

⁽³⁸⁾ Vegeu la nota 32.

molts indrets del nostre país i que sembla respondre a un intent d'assimilació de la població indígena per part de la nova població romana.

Altres jaciments indígenes, en canvi (camí d'Orriols, can Clé), a través dels materials recollits, sembla que estronquen la seva existència i desapareixen iniciat aquest segle II a.C.

Amb relació a aquest progressiu poblament d'època romana potser caldria relacionar el pas del mateix "camí d'Empúries" per aquesta zona, a mode de comunicació amb la mateixa ciutat de *Gerunda* i els seus encontorns, així com també amb la zona de l'actual Baix Empordà més propera. Queda per esbrinar encara, ara per ara, les possibles relacions o connexions entre aquesta via romana i les descobertes també viàries que hem descrit en el text.

Si l'existència d'un poblament romà d'època republicana sembla quedar reflectit en els jaciments esmentats, per època alt i baix imperial, el nostre estat de coneixements és encara molt fragmentari. Ara per ara, els únics indicis sobre un poblament d'aquesta època en aquest municipi vindrien donats pel jaciment de can Espolla, que sembla identificable com a les restes d'una important vil·la rural, que a partir dels materials recollits en superfície sembla que hauria funcionat, almenys des del segle II d.C. fins aproximadament el segle V. Sols futures prospeccions en aquest interessantíssim jaciment ens podran aportar dades més fiables.

En aquest marc, mereixen també una especial atenció les descobertes efectuades en el nucli urbà en els anys 70.

Les evidències, si bé molt inconcretes i encara difícilment valorables, si en canvi ens sembla que documenten l'existència en època romana d'una important construcció —una vil·la, o bé pot ser un antic lloc de culte— associada o no a una important necròpolis que podria ser d'època tardo-antiga, elements que ens denoten una ocupació molt antiga i que podrien entroncar directament, tal com succeeix en molts altres indrets del nostre país, amb els orígens més antics del poble de Celrà.

ADDENDA

Cal deixar constància que en el moment de publicar aquest treball es troben en procés d'estudi nous descobriments efectuats recentment en el municipi.

A mode de nota breu, podem avançar el descobriment de les restes d'una sitja que sembla trobar-se associada a les restes d'un hàbitat indígena, i que hem localitzat personalment en un petit turó situat a prop del jaciment de can Espolla. Segons un estudi preliminar de les troballes en superfície sembla que els materials abraçarien una cronologia aproximada que aniria des del segle IV a.C. fins al canvi d'era, aproximadament.

Finalment, a llevant del jaciment de can Quintana, hem localitzat gran abundància de material ceràmic indígena, que semblaria correspondre a les restes d'un hàbitat indígena del segle III a.C. o potser anterior.